

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א"רד

ערב שבת קודש
פרשת ראה
כ"ו במנחם אב התשע"ז

יוצא לאור על ידי
צעירי אגודת חב"ד באה"ק

פקודת יום

"שלוחו של אדם כמותו"

וזהו גם ההסברה על גודל ההשתדלות וההתמסרות של כ"ק מו"ח אדמו"ר לשלוח שלוחים גם במקומות רחוקים עד ל"קצה השמים", כדי לפעול הענין ד"אם יהי נדחך בקצה השמים משם יקבצך גו" - "נדחך" דייקא, לשון יחיד... שאפילו כאשר "אחד מכם גולה לברברי כו", בכוחו וביכולתו לפעול כל העניינים.

וכיון שזוהי שליחות - שליחותו של הקב"ה, אשר "גלה סודו אל עבדיו הנביאים", עד לרבינו נשיאנו - הרי הנסיעה היא באופן ש"שלוחו של אדם כמותו", ולכן יש למלא שליחות זו בשמחה.

ובוודאי שאין לפחד מפני אומות העולם כו' - שהרי "אין עוד מלבדו"... וכאמור לעיל - "הללו את ה' כל גויים גו", שלא זו בלבד שאינם מנגדים, אלא אדרבה, שהם מהללים כו', ולכן הם גם מסייעים כו'.

לאמיתו של דבר צריך כאו"א מישראל לדעת זאת, ואם אכן כולם היו יודעים זאת, הי כבר בא משיח מוזמן... ועכ"פ צריכים השלוחים של הרבי לדעת זאת.

(משיחת חול המועד סוכות תשכ"ח, תורת מנחם כרך נא עמ' 132)

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעיהו ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ו במנחם-אב ה'תשע"ז - ג' באלול ה'תשע"ז

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
א	כ"ו במנחם-אב	הלי מלוה ולוה פרק טו-יח.	הלי עדות פרק טו.	מל"ת רלה.
ב	כ"ז במנחם-אב	פרק יט-כא.	פרק יז.	מל"ת רלו.
ג	כ"ח במנחם-אב	פרק כב-כד.	פרק יח.	מל"ת רלו.
ד	כ"ט במנחם-אב	פרק כה-כו.	פרק יט.	מ"ע קצח.
ה	ל' במנחם-אב	הלי טוען ונטען.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק כ.	מ"ע רמו.
ו	א' באלול	פרק ד-ו.	פרק כא.	מ"ע רמו.
ז	ב' באלול	פרק ז-ט.	פרק כב.	מ"ע רמו.
ח	ג' באלול	פרק י-יב.	הלי ממרים.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע רמו.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זריחת החמה	זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	לפני הזריחה	לפני 72 ד'							
א, כ"ו במנחם-אב	3.54	4.50	5.13	6.14	9.24	12.44	1.18	7.21.9	7.47
ב, כ"ז במנחם-אב	3.56	4.50	5.14	6.15	9.24	12.44	1.17	7.20.8	7.46
ג, כ"ח במנחם-אב	3.57	4.51	5.15	6.15	9.24	12.44	1.17	7.19.7	7.45
ד, כ"ט במנחם-אב	3.58	4.52	5.15	6.16	9.24	12.44	1.17	7.18.5	7.44
ה, ל' במנחם-אב	3.59	4.53	5.16	6.17	9.25	12.43	1.16	7.17.4	7.42
ו, א' באלול	4.00	4.54	5.17	6.17	9.25	12.43	1.16	7.16.2	7.41
ז, ב' באלול	4.01	4.55	5.18	6.18	9.25	12.43	1.16	7.15.1	7.40
ח, ג' באלול	4.02	4.56	5.19	6.18	9.25	12.43	1.15	7.13.9	7.39

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י
ראה	6:44	7:57	6:59	7:59	6:51	7:51	7:01	7:58
שופטים	6:36	7:48	6:51	7:50	6:43	7:51	6:53	7:50

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו • יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב
מערכת: לוי-יצחק שייקביץ, יוסף-יצחק אולידורט
מו"ל: המרכז לעזרי שליוחות, ת"ד 100 כפר חב"ד 6084000
טל' 03-3731777, פקס: 03-9606169, ISSN 0793-7474
אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

ישראל - בנו יחידו של הקב"ה²³.

יש להרבות בברכות בחודש זה, ולשלול ענייני היפך הברכה ח"ו²⁴.

כשכותבים מכתב בחודש אלול, נהגו לאחל 'כתיבה וחתימה טובה'²⁵. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג לאחל זאת בסיום מכתביו²⁶. כן הורה להשתדל לברך (ולהתברך) איש את רעהו ואשה את רעותה, וכן הטף, ילד לחברו וילדה לחברתה, גם בעל-פה פנים-אליפנים²⁷.

שחרית: מהיום, אחר תפילת שחרית, תוקעים בשופר: תשר"ת, תש"ת, תר"ת²⁸.

23 לקוטי-שיחות כרך כד עמ' 308, 'התוועדות' תשמ"ה ח"ד עמ' 1929 ועוד.

24 שיחת כ' מנ"א תשמ"ו סי"ט-כ.

25 'ספר מהר"ל - מנהגים' (הוצאת מכון-ירושלים עמ' רנט), הובא בא"ר ס' תקפ"א ס"ק א ובבאר-היטב שם ס"ק י.

26 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' יב. לעיל שם נקבצו גם מנהגי רבותינו נשיאינו שלפניו בנדון.

27 ספר-השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 610.

28 מנהגי ישראל שגם ילדים שקודם בר (או בת) מצוה יברכו (גם את הגדולים), אף שאי"ז דרך-ארץ... 'התוועדות' תשמ"ח ח"ד עמ' 339, עיי"ש.

29 ספר-המנהגים - מנהגי חודש אלול (עמ' 53 ואילך). הטעם - עשר קולות, כנגד עשר כוחות הנפש (לקוטי-שיחות ח"ב עמ' 446).

ממשיכים בתקיעות בכל החודש, חוץ משבת-קודש וערב ראש-השנה (תוקעים בכל כינוס וכו', ובפרט לילדים). אם לא תקעו בשופר בסיום תפילת שחרית, מנהג נכון שיתקעו בשופר לאחר תפילת מנחה²⁹.

מהיום, עד ערב יום-הכיפורים ועד בכלל, אומרים בכל יום - במשך היום - שלושה פרקי תהילים לפי הסדר. מי שהחסיר - יתחיל מהיום שהוא עומד בו, ואת אשר החסיר - ישלים [=ואי-אפשר לומר 'מראש' את הפרקים של הימים הבאים]³⁰. נהוג לאומרם בציבור אחרי אמירת שיעור התהילים היומי, קודם קדיש יתום³¹.

חודש אלול הוא אחד הזמנים המתאימים שבהם נהגו לנגן את ניגון 'ארבע הבכות' של רבנו הזקן³².

29 'וכמדובר כמה פעמים, ויש רמז לזה בכמה מקומות' - ר"ד משיחת יום ג' דסליחות, כ"ד אלול תש"א, לנשי ובנות חב"ד.

30 ספר-המנהגים שם.

31 'אוצר' שם.

32 ספר-השיחות תרפ"ח עמ' 12. בלקוטי-דיבורים עמ' 204 'ראש-חודש אלול', ובליקוטי רשימות שבראש ספר-הניגונים עמ' כד, מובא מאותו מקור "בשעת התפילה (כשמתפללים ביחידות באריכות)". ספר-השיחות תש"א עמ' 86-85 - 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' יד-טו.

'הפצת היהדות': ספר חובה לשליח ולכל יהודי

החובה לקרב יהודים לתורה ואיך לעשות זאת - לאור תורתו והדרכותיו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

הספר מציג את גישתו הייחודית של הרבי לנושא זה, מפרט את שפע הברכות המובטחות לעוסקים בכך, ומביא שלל הוראות באשר לכל ההיבטים בפעולת קירוב הלבבות

ליקוט: הרב אברהם שמואל בוקיעט • עריכה: מנחם ברוד • הוצאת צאגו"ח • 368 עמודים

אחריות החינוך בדורנו

מה בין הדורות הקודמים לדורנו? • שלשה שלבים בבניית עולמו של הילד, ותפקידם של ה'חדרים', תלמודי התורה והישיבות לגבי כל אחד מהם • על העוסקים בחינוך להכיר את החסר בתלמידים, במקום להתעסק ב'מגדלים הפורחים באוויר'... • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, לקראת התחלת שנת הלימודים

שלא ידעו דרך אחרת) – אזי נשאר עבור החדרים תלמודי התורה וישיבות רק העניין השלישי – לבנות את "מציאותו" ברמ"ח אברים ושס"ה גידים, על ידי הידיעה בהלכות של רמ"ח מצוות עשה והידיעה בהלכות שס"ה מצוות לא תעשה, שהם כנגד רמ"ח אברים ושס"ה גידים.³

אמנם בימינו אלו, הנה מצד כמה וכמה סיבות [והסיבה העיקרית היא – "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם גו"⁴] הסדר הוא שכאשר מקבלים ילד לתלמוד תורה, או אפילו לחדר, או אפילו לשיבה קטנה, או אפילו לשיבה גדולה, הנה לא זו בלבד שעדיין אינו מציאות בידיעות התורה, אלא חסר לו אפילו בקיום מצוות מעשיות, וחסר לו בעיקר העיקרים – הכרה בעומק הנפש שיהודי מוכרח ביהדות, ואי אפשר בלאו הכי, דאם לא כן אינו מציאות כלל!

ובמילא, תפקידה של הישיבה הוא – לבנות את התלמיד מן היסוד עד הגג, מכף רגלו ועד קדקודו; לא רק שיהיה "למדן", אלא שיהיה מקיים מצוות בפועל, ויתירה מזה, שיקבל את עיקרי ויסודי היהדות – אמונה באלקים חיים,

והיינו, להחדיר בו את ההכרה שאין זה באופן שהקב"ה נמצא באיזה שהוא מקום מעבר לגבולה של אמריקא ("פון יענער זייט גרעניץ"), ורק מזמן לזמן מתקשרים עמו באמצעות חוט טלפון ("דורך אַ וואַיער"), או כמו בימינו שיכולים להתקשר גם ללא חוט, על ידי גלי אוויר בלבד, ולאחרי "שיחה" של מחצית השעה אין עוד קשר ביניהם, כיון

א. בהמשך¹ למדובר לעיל אפילו בעניינים גשמיים, שלכל לראש צריכים לקשר את הדבר עם הקב"ה, ואחר כך להתחיל להמשיך בו קדושה, ורק אחר כך נעשה הדבר מציאות בעולם – הרי על אחת כמה וכמה שכך צריך להיות בענייני תורה ובמקומות שמהם תצא תורה, דהיינו ה"חדרים", תלמודי התורה וישיבות, שלכל לראש צריכים לראות שהתלמידים יהיו קשורים עם אלקות על ידי יהדות; אחר כך צריכים להמשיך בהם קדושה על ידי מצוות מעשיות; ורק לאחר זה יכולים הם להיות "מציאות", מציאות תורנית, דהיינו, יהודי שענינו הוא תורה, הן במוח החכמה הן במוח הבינה והן במוח הדעת וההעמקה.

והנה², בדורות שעברו הרי חלק עיקרי מעבודה זו היה כבר נפעל בבית, ובמילא לא היה צורך לעסוק בזה בישיבה, ואפילו לא בתלמודי התורה או בחדר; ה"מציאות" בכל בית יהודי היתה מציאות של יהדות ("א אידישע מציאות"). על כל צעד וצעד היו נפגשים עם אלקות – על ידי עניין של מצוה או דברי תורה. וכמו כן היה מונח בפשיטות – שהרי הילד לא ידע מציאות אחרת – שהנהגה בכל ענייניו היא על פי שולחן ערוך.

וכיון שהקשר עם אלקות קיבלו בבית, ועניין הקדושה בחיי היום יומיים היה מן המוכן (כיון

(1) ראה גם מכתב י"ד שבט שנה זו (אגרות קודש ח"י ריש ע' שיד): "כידוע גודל ערך הענין והכרח המוחלט בדורנו זה ביחוד בחינוך על טהרת הקודש הוא המחזיק את בני ובנות ישראל גם בעיקרי היהדות וכו', כמדובר בארוכה בשיחת יום ההילולא".

(2) ראה גם מכתב י"א מ"ח שנה זו (אגרות קודש שם ע' מח).

(3) זח"א קע, ב.
(4) פ' ראה יג, ד.

ללא לימוד הלכות הצריכות וענייני מוסר וחסידות הקשורים להודשי אלול ותשרי.¹⁵ כיוון שבמדינות אלה שנת הלימודים מתחילה בחודש אלול, יש להגביר בחודש זה את הפעילות בענייני חינוך.¹⁶

בישיבות תומכיימימים מוסיפים בחודש זה (התלמידים, והראשיישיבה והנהלה לא-כל-שכן) זמן ללימוד חסידות, ובפרט מאמרי 'עבודה', ומאמרים השייכים לאלול, כגון: אגרת התשובה בתניא, דרך החיים, שער התשובה ושער התפילה, לקוטי תורה (שכבר מפרשת דברים ואילך מדובר שם אודות התשובה), עטרת ראש, וכן עוסקים בתפילה במתינות ובחשבון נפש.¹⁷

מעבודת חודש זה: עריכת חשבון צדק על השנה שעברה וקבלה טובה על השנה הבאה¹⁸, והגברת הזהירות והפעילות בסור מרע ועשה טוב¹⁹.

נוהגים לבדוק בחודש זה תפילין ומזוזות (אם כבר עברו שנים עשר חודש מבדיקתן האחרונה), וכל אשר ימצאו בדק בשאר מצוות – יתקנו. וכדאי ונכון ביותר, שכל אחד ואחד ישתדל לפרסם זה – נוסף על הקיום בעצמו – בכל מקום שידו מגעת, בכל מקום ומקום, לכל אחינו בני ישראל שליט"א.²⁰

העבודה דחודש אלול (כולל התשובה שבו²¹) היא בשמחה רבה, שלא יכולה להיות שמחה גדולה ממנה, שהרי "המלך בשדה... ומראה פנים שוחקות לכולם"²².

יש לעורר את העם בדרכי נועם ומתוך ענווה, וחלילה לומר (בכל השנה, ובמיוחד בחודש אלול, חודש הרחמים והסליחות) דברים קשים על

15) משיחת ח"י אלול תשל"ז, הנחת ה' בלתי מוגה סל"ב, עיי"ש.
16) לקוטי שיחות כרך יד עמ' 261, וראה שם עמ' 251. שיחת ח"י אלול תשל"ח ס"ט.
17) 'אוצר מנהגי חב"ד' אות ג, ו"ש.
18) שיחת ש"פ ראה תשל"ס ב.
19) שיחת אדר"ח אלול תשל"ה ס"ב.
20) ספר השיחות תשמ"ח שם, ממטה אפרים ס' תקפ"א ס"י. לוח כולל-חב"ד. וראה שיחות קודש תשל"ד ח"ב עמ' 377, שכאשר זקוקים לברכה מיוחדת, עדיף לבדוק מידי י"ב חודש (כהידור קבוע – ואפילו שלא בחודש אלול).
21) ראה שיחת ח"י אלול תשל"ז סל"ד.
22) ספר השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 618.

מנחה:

לפני עלינו אומרים 'לדוד ה' אורי' (ראה לעיל בשחרית). המתפלל במניין שבו אומרים עלינו תחילה, יאמר עלינו עם הציבור, ו'לדוד ה' אורי' לאחר זה.⁸

יום רביעי

א' באלול – ב' דראש חודש

חודש אלול⁹:

מנהג ישראל להוסיף בחודש אלול ביתר שאת וביתר עוז בתפילות ובתחנונים (ובפרט באמירת תהילים¹⁰) ובעבודת התפילה, בלימוד התורה (ובפרט – פנימיות התורה¹¹), וכן בגמילות חסדים ובצדקה¹², ובאהבת ישראל בכלל¹³, והתעסקות מיוחדת ב'מבצעים'¹⁴.

גם לנשים, יש להקפיד שלא יעבור עליהן יום

מהמנהג להתחיל ביום השני (אבל במקום שאין מנהג הכריע בהוספות לשו"ע רבינו לבעל דברי נחמיה' שם סו"ס א, להתחיל ביום הראשון). ומנהגו הוא כעין פשרה בין השיטות. ובלקוטי שיחות כרך לד עמ' 95 נתבאר, שתקיעה זו היא 'קול אחד', מעין 'תקיעה אחת' דיום הכיפורים. מסתבר שכדי להתלמד צריך לתקוע הן קול אחד והן שברים ותרועה, אך מסתמא אין קפידא במספרם.

8) אג"ק כרך יט עמ' תל. אלא שעליו לזכור, לומר את פסוקי 'אל תירא' ואך צדיקים' ששייכים לסיום התפילה – רק אחרי 'לדוד אורי'. המקור לאמירת עלינו עם הציבור – במקום שמותר להפסיק – הוא בא"ר (רלז"ד), בבית מאיר ובמחצית השקל (ס' סה – בק"ו מאמירת תהילה לדוד עם הציבור שנו' שם במ"א ס"ג ובוש"ע אדה"ז ס"ב), הובא בקצות השולחן סי' יג ס"ו.

9) בכמה פרטים מננהי חודש אלול נעזרתי ברשימתו של הרה"ח רמ"א ש' זעליגסאהן ב'כפר חב"ד', גיליון 918 עמ' 72. 10) 'אוצר מנהגי חב"ד', שם.

11) לקוטי שיחות ח"ב עמ' 383 וח"ד עמ' 1345. ולהעיר, שע"פ המסופר בלקוטי דיבורים (ח"א דף קטז"א) שהיו אומרים או לומדים בחודש אלול בליבאוויטש 'תיקוני זוהר', הסיק הרבי שאכן היה מנהג כזה (המוזכר בהקדמה הא' של ס' כסא מלך על תיקוני זוהר) בין חסיד חב"ד, אע"פ שאין הכוונה שחייבים לנהוג בה (משיחת ש"פ נצ"ו"י תשכ"ב).

12) צ"ל באופן ד'מתנות (לאבינוים') הן בכמות והן באיכות, שיהיה דבר חשוב הן מצד הנותן והן מצד המקבל – 'התועדויות' תשמ"ט ח"ד עמ' 209.

13) ספר השיחות תשמ"ט ח"ב עמ' 700, תש"נ ח"ב עמ' 638, 643 וש"נ.

14) שיחת ש"פ ראה תשל"ד ס"ג, ש"פ ראה תשל"ז ס"כ.

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת ראה

כ"ז במנחם-אב – מברכים החודש אלול

את אמירת 'עלה ויבוא'.
 הרבי הורה להתחיל באיחולי 'כתיבה וחתימה טובה' מהיום³. ופעמים רבות שהיה מקדים יותר⁴. בשחרית, אחרי חזרת הש"ץ: הלל, ואברהם זקן, קדיש תתקבל. שיר-שלישום, ברכי נפשי, לדוד ה' אורי, קדיש-שיתום.
 קריאת התורה דראש-חודש. חצי קדיש. אשרי. ובא לציון. יהללו. חליצת תפילין דרש"י. הנחת תפילין דרבנות⁵, ג' פרשיות דקריאת-שמע, קדש, והיה כי יביאך, שש זכירות, חליצת תפילין דרבנות. תם. הש"ץ אומר בקול⁶ איזה מזמור (או לפחות שלושה פסוקים האחרונים), חצי קדיש. מוסף. מהיום עד הושענא-רבה ועד בכלל אומרים 'לדוד ה' אורי' בשחרית אחר שיר של יום, ובמנחה קודם עלינו. אומרים קדיש-שיתום רק פעם אחת אחרי כל המזמורים (שיר-שלישום, [בר"ח: ברכי נפשי], 'לדוד ה' אורי'); וכן במנחה – לאחר קדיש תתקבל אומרים 'לדוד ה' אורי' ועלינו, ורק אחרי עלינו אומרים קדיש יתום⁶.
 במשך יום זה תוקעים להתלמד⁷.

יום שני

כ"ט במנחם-אב

ערב ראש-חודש.

ביום זה יש להוסיף בתורה, תפילה וצדקה. במנחה אין אומרים תחנון.

יום שלישי

ל' במנחם-אב – א' דראש-חודש אלול

בתפילת שמונה-עשרה אומרים: 'עלה ויבוא' (מזכירים זאת בטפחה על הבימה קודם תפילת שמונה-עשרה. בקייטנות וכדומה שמכריזים את סדרי התפילה – באופן המותר² – יש להכריז גם

(1) יש לפרסם בכל מקום (כולל ההולכים לדבר בבתי-כנסת) על-דבר ההשתדלות בנתינת צורכי החג לראש-השנה, כלשון הכתוב "איכלו משמנים ושתו ממתקים ושילחו מנות לאין נכון לו" (סה"ש תנש"א ח"ב עמ' 808).

(2) במקום שצריך להדריך את המתפללים בכל קטע, ואין מי שיוכל לעשות זאת מבלי להתפלל עמהם, וגם לא ניתן לעשות זאת ע"י הנפת שלטים עם מספרי העמודים בזמנים המתאימים, בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' כב) מתיר זאת רק בין המזמורים דפסוקי דזמרה, וכמובן בין ישתבח ליוצר, אך לא בק"ש וברכותיה אפילו בין הפרקים. וראה מש"כ בזה בקובץ

אינם כדבעי, אזי גם התורה שלומד יכולה להיות באופן ש"עושר שמור לבעליו וגו"⁹ – אינני רוצה לצטט את סיום הפסוק... מדובר אמנם אודות עניין שהתורה קוראת אותו בשם "עושר", היינו, שזהו עושר אמיתי – רכוש של תורה, שעל זה נאמר "דעת קנית מה חסרת"¹⁰, "אין עשיר אלא בדעת"¹¹, ואף על פי כן, הרי זה יכול להיות באופן ש"לא זכה"¹², שאז לא די שאין זה "סם חיים", אלא אדרבה, שנעשה דבר המזיק!

– הן אמת ש"אין דברי תורה מקבלין טומאה"¹³, היינו, שבנוגע לתורה עצמה לא נעשה שום נזק; אבל בנוגע לאדם הלומד – הרי זה "כזורק אבן כו"¹⁴, יש הנפרד שלו, שזהו עניין של עבודה-זרה, כך, שכאשר מוסיפים עוד אבן, אזי נעשית רחמנא-ליצלן עבודה-זרה גדולה יותר, בעלת חשיבות יותר¹⁵.

ג. והדגשה נוספת בזה:

כאשר נמצאים במדינה כזו שמפני כמה סיבות הסדר הוא אצל חלק גדול מן הנוער שרוב היום ורוב הלילה עסוקים הם בעניינים שאינם של תורה ומצוות – הרי בודאי היה צריך להיות בפשיטות אצל כל אלו השייכים לחינוך הכשר, שכל רגע מאותם שעות אחדות – "שארית הפליטה" – שמוקדשים לחינוך בד' אמות של תורה, צריכים להיות מנוצלים לבנין היסוד, ואחר כך, כשיישאר זמן פנוי, יתחילו לבנות את ה"קומה הראשונה", ובעזרת השם יתברך, כשתהיה שעת הכושר עוד יותר, יוסיפו לבנות עוד קומה ועוד קומה, עד לבנין ש"מוצב"¹⁶ ארצה וראשו מגיע השמימה"...

ואף על פי כן, עד כדי כך החושך הוא כפול – שאפילו עניני היהדות ועניני מצוות מעשיות שהיו מקדישים להם שימת-לב גם בישיבות שהיו בזמנים שלפני זה מעבר לים (שאז לא היו צריכים לחשוש בנוגע לעניינים של יראת שמים וקיום מצוות

(9) קהלת ה', יב.

(10) תנחומא ר"פ ויקרא. ועוד.

(11) ראה כתובות סח, סע"א.

(12) יומא עב, ב.

(13) ברכות כב, א. וש"נ.

(14) חולין קלג, סע"א.

(15) ראה גם לעיל [תורת מנחם] ע' 135. וש"נ.

(16) לשון הכתוב – ויצא כח, יב.

שהקב"ה נמצא "ברקיע השביעי", ואילו הוא נמצא ב"יוניטעדיסטטיטס אָו אמריקע"...

תפקידה של הישיבה לשרש ממנו דעה נפסדת זו – להכירו שדעה זו מעמידה בסכנה את חייו, לא רק חיים רוחניים, אלא אפילו חיים גשמיים – שיכולה להיות מציאות במדינה זו ובמקום זה ללא הקב"ה! ובמילא מובן שאי אפשר לבנות כתלים וגג לפני שמעמידים את היסוד, כי, לאחר שישנו יסוד חזק, אזי ככל שיוסיפו בבנין הכתלים והגג דיוטא על גבי דיוטא הרי זה טוב ויפה, אבל כאשר אין יסוד, או שישנו יסוד רעוע שמתנדנד, הרי סביר שאם יוסיף עוד דיוטא, אזי יחרב כל הבניין, ונמצא, שעומד לבנות בנין מבלי לידע אם יהיה זה "תפארת אדם לשבת בית"⁵, או (כפי שכתוב במקום אחר) "בתייהם קבריהם"⁶ רחמנא-ליצלן...

ב. וכיון שכן, מובן ופשוט, שכאשר מקבלים תלמיד, הרי מה שצריך "לבנות" אותו הוא – לעורר את נקודת היהדות שהיא בעולם בנפשו פנימה (ועדיין אינו יודע אודותה), שתבוא מן ההעלם אל הגילוי; ואחר כך צריכים לגשת לעניין השני – להמשיך בו קדושה, לומר לו, ש"יהדות" אינה מתבטאת בהכרזה "אני יהודי", יהודי בלב, שהרי "רחמנא ליבא בעי"⁷, גם אם ישתתף בכל מפגני הזעקה עבור הצלת ישראל ונגד אומות העולם כו', אלא צריכים לחיות את חיי היום-יום באופן שאפילו במחשבה – ועל אחת כמה וכמה בדיבור, ועל אחת כמה וכמה במעשה – לא יעבור על אחת ממצוות ה' אשר לא תעשינה, ויעשה את כל העניינים שהקב"ה ציוה שמוכרחים לעשותם, "כי הם חיינו ואורך ימינו"⁸.

ובפשטות – ללמד אותו אודות ציצית, אודות פיאות, אודות שמירת שבת, אודות מאכל כשר, אודות ברכת הנהנין, ואפילו אודות אמירת "שמע ישראל" קודם השינה ואמירת "מודה אני" בעת הקימה – כיון שבנוגע לכל עניינים אלו אין על מי לסמוך. ויתירה מזה: כאשר עניינים הנ"ל

(5) ישע"י מד, יג.

(6) תענית כב, ב. הובא ברמב"ם הל' תעניות פ"ב הט"ו.

(7) זהר ח"ב קסב, סע"ב. ח"ג רפא, ריש ע"ב. וראה סנהדרין קו, ב ובפרש"י.

(8) נוסח תפלת ערבית.

גם מהרא"ל צינץ בספרו 'שמחת יום טוב' על מסכת ביצה (טו, ב ד"ה אכלו משמנים) – שנזכר בהערת הרבי בלקו"ש ח"ד – תמה על רש"י מדוע כתב עזרא במקום נחמיה, ותיירץ: "ואפשר דספר נחמיה נמי נקרא על שם עזרא, וכן בבא בתרא (טו, א) מבואר עזרא כתב ספרו עד לו [=עד שייחס עצמו] ומאן אסביה [=מיימו] נחמיה בן תכליה". אמנם לפי דברי החיד"א לק"מ, וק"ל. והרבי י"ל לשיטתו כבענין חלוקת התורה לפרקים "נמצאת חלוקה זו בכל הספרים... ומאז כמהזכמה דורות, ומנהג ישראל תורה היא... ומנהג שפוט בכל ישראל".

איך יתכן שחורבן ירושלים הוא ענין של שמחה?

בלקוטי שיחות' כרך כ"ט, בשיחה לפרשת דברים שבת חזון (עמודים 9-17) מבאר הרבי בסעיפים ה"ו שחורבן ביהמ"ק כל ענינו היה "על מנת לבנות", וכלשון המרדכי במגילה: "ההיא נתיצה בנין מקרי" – כלומר מטרתו לתקן ולבנות את בית המקדש (שלא יהיה כקודמו הראשון והשני בנין שבידי אדם שאין בו ענין נצחיות) השלישי.

מוסיף בסעיף ז' – שעם ענין החורבן נסללה הדרך – הכנה, התחלת ואפשריות הגאולה. וכך, למרות שבגלוי מורגש ענין החורבן (הלכות ט' באב) אך המטרה להביא לגאולה ובנין המקדש (ע"י תשובה ועבודת ישראל בפועל).

בעיני בשר לא ניכר הדבר איך ב"מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות" ישנם כבר הגילויים דלעתיד מן המוכן, אך צדיקים ונשיאי ישראל שיש להם עיניים מאירות רואים בגלות גופא את ענין הגאולה שבזה – מוסבר בסעיף ה. וכן בהמשך השיחה (סעיפים ט"ו-ד).

ובהערה 57 כותב הרבי:

ולחעיר שגם האופן ד"גדול יותר" דבית שני הוא "בבנין" או "בשנים" (בבא בתרא ג, סע"ב) היינו שהיה לו קיום יותר שהוא גדלות גם באיכות וברוחניות. ולאור היסוד בשיחה יש לבאר מה שאיתא במדרש רבה לך פמ"ב ס"ג: בכל מקום שנאמר [ויהי – משמש צרה] והיה – שמחה, ומתיבין ליה [ומקשין על-כך] והכתיב (ירמי' לח, כח) "והיה

כאשר נלכדה ירושלים"?

[והתירוץ:] אמר להם עוד היא שמחה שבו ביום נטלו ישראל אפוכי על עוונותיהם כו' ביום שחורב בית המקדש שנאמר תם עינך בת ציון וגו'.

בדומה לזה לגבי ספר ירמי' בכלל... איתא בגמרא (ב"ב טו, א) ירמי' כתב המגילה ברוח נבואה וידועה קושיות המפרשים (ראה ישמח משה הפטורת פרשת ואתחנן) הרי קיימא לן (שבת ל, ב) אין השכינה שורה מתוך עצבות, ותיירצו "כי הנביא הוא פקח ואין לך שמחה גדולה מזה מהעונשים שמקרבין אותנו אליו".

ומעין זה חילקו בין "עצבון הבא לו לאדם מחמת עצמו", "משא"כ הנביאים הקדושים כשניבאו פורענותן של ישראל... היו מודים למברכים להבורא ב"ה ושוחחים בצדק משפטיו ויושר דינו ולא היו מרגישים על עצמם שום צער פרטי" (יד המלך לרמב"ם יסוה"ת פ"ז ה"ד).

והנה לפי המבואר בשיחה, הנה אדרבה י"ל, הרבה מעבר לזה שהנביאים ראו בפורענות את הגילויים הטמונים בזה וכן ירמי' ראה כבר הגילויים שיהיו בבית שני ביחס לבית ראשון וכו', וכמבואר בלקו"ש חכ"ט שם ולכן "והיה – שמחה – כאשר נלכדה ירושלים".

ומתאימים הדברים להסברו של הרבי בלקוטי שיחות' כרך ב' עמ' 361-362 ש"אין הגלות רק ענין של כפרה על חטאים עונות ופשעים, אלא יש בזה גם ענין פנימי... גילוי אור חדש", כמבואר שם בפרטיות ההוכחה לכך מסדר הגלות וכו'.

ומסיימן בטוב.

כך ביאר הרבי (לקוטי שיחות' כרך כג עמ' 3361 ובריבוי מקומות; ראה 'התקשרות' גליון התקעא עמ' 8) את מאמר חז"ל "רבי מכבד עשירים" – "עשירים, אנשים אשר ההשגחה העליונה נתנה בידם האמצעים לפעול רבות טובות בעולמו של הקב"ה, בודאי גם כוחות נפשם מתאימים למילוי תפקיד זה...".

לאור ביאור הרבי מובנת יותר הוראתו של הרמב"ן באיגרתו המפורסמת: "ואם חכם או עשיר הוא עליך לכבדו" שאין הכוונה רק מדין כיבוד תלמידי חכמים שהוא דין תורה (ביותר דעה) אלא בדוגמת כיבוד העשיר שה' נתן לו אפשרות לפעול לטובת בני אדם וכו', וק"ל.

מעשיות, ואף על פי כן, עשו משהו גם בעניין זה) – הנה בימינו אלו, למרות שידועים שהנער או הנערה נמצאים ברשותם רק למשך שעות אחדות ביום, וכל שאר הזמן גוזלים את חייהם עבור עניני הרשות או באופן גרוע יותר רח"ל, וצריכים לחשוב כיצד לבנות מן היסוד – מנצלים את הזמן כדי לבנות עניינים של "תפארה" (אמנם עניינים של קדושה, אבל) באופן של "מגדל הפורח באויר"¹⁷, כיון שחסר היסוד שבדבר, היינו, שלא מכינים גולגולת להגן על המוח, וכן כתפיים, ידיים ורגלים, שישמרו על המוח ויוליכו אותו למקום שבו צריך להימצא מוח אנושי, ולנצל את הידיעות בצד הטוב, ולא באופן של "חכמים המה להרע להיטיב לא ידעו"¹⁸.

וגם אלו שנמצאים במוסדות גופא ותפקידם לעסוק בכך (כי מכיוון שמצד עצמם הם יראים ושלמים, צריכים הם להכיר מה שחסר לתלמידים) – הנה ככל שהוא מקושר יותר עם העבר ועם דרך החינוך שבעבר, מונח הוא בד' אמות שלו, ושוכח שלקח על עצמו אחריות, "מלאכת שמים".

ההורים נותנים בידיהם את הילדים ואומרים להם: הנה לפניך "גולם" שלא זו בלבד שלא נגמרה צורתו, אלא יתירה מזה, שלא הותחלה צורתו, וכל מה שתצליח לפעול בו מוטב, ומישהו אחר במקומך לא יעשה זאת; ולהוי ידוע לך שבכל יום, לאחר השעה השלישית או הרביעית, עסוק הילד עם עניינים "שאינן בהם ממש" (כלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמר¹⁹). וכאשר הנער (או הנערה) יהיה בן כך וכך שנים, אזי לא יהיה לו עסק עם עניינים של ישיבה כלל, כיון שיצא לעולם ויהיה "יענקי"²⁰ כמו כל שאר ה"יענקי"ס...

ואף על פי כן, מתעסקים הם בעניינים שנמצאים "ברקיע השביעי" – כמו פלפול בדברי הרמב"ם, שהרי התורה מושרשת בעצמות ומהות א"ס ב"ה – אבל, התפקיד שלו הוא לא לתרוץ רמב"ם; זהו אמנם דבר גדול ("א' גוואלדיקע זאך"), אבל התפקיד שלו הוא – שהילד הזה שקיבל לידי, שאינו יודע לא צורת אל"ף בקריאה ולא אל"ף בעיקרי ויסודי היהדות – יתחיל לעשות ממנו יהודי ("מאכן פון

אים א' אידן")... בבחינת "הנפש אשר עשו בחרן"²¹. ומה שירצו לתרוץ את עצמם בכך שהיו עסוקים בעניינים נעלים – ואכן האמת כן הוא, שהרי מה יכול להיות נעלה יותר מלימוד התורה, וכמאמר רז"ל²² שכל חפצי שמים אינם שווים לדבר אחד של תורה – הנה במה דברים אמורים, אילו לא היה לוקח על עצמו מלאכה זו, שעל ידי זה לוקח הוא אחריות על נשמה של בן או בת ישראל;

וכיון שלקח על עצמו אחריות זו – הרי מונח בידו "פקדון", ושום דבר לא יעזור לו: עליו לספק לו עוד ועוד ("ער דארף אים צושטעלן און צושטעלן") – להתחיל לעשות "צורה" ב"גולם", ועד שתגמר צורתו, ועניין זה אינו יכול להיעשות באופן אחר, אלא אם כן יתחילו לספר לילדים מהי יהדות, ולהשגיח עליהם אם הם מקיימים מצוות מעשיות בפועל – לא בגלל שיש צורך להשגיח שלא יעברו במזיד ח"ו, אלא בגלל שאינם יודעים במה המדובר; ורק לאחר שכל זה מובטח, אזי יש רשות – ואז יש גם תועלת בכך – ללמוד עימהם עניינים נעלים שבתורה.

ד. לכאורה יש להקשות על זה ממאמרי חז"ל²³ "הלואי אותי עזבו ותורת שמרו", "וויתר הקב"ה על כו' ולא וויתר על מאסה של תורה".

והמענה לזה – שהמדובר הוא אודות אלו שידועים אודות מצוות, יודעים אודות עבירות, ויודעים אודות לימוד התורה, אלא שעושים להכעיס, ואף על פי כן, יש לקוות שכאשר ילמדו תורה, אזי סוף כל סוף "המאור שבה מחזירו למוטב", בגלגול זה או בגלגול אחר (כמו שכתב רבינו הזקן בהלכות תלמוד-תורה²⁴ ובתניא²⁵):

אבל כאשר מדובר אודות ילד שאין לו ידיעה כלל, הוא רוצה לקיים אלא שאינו יודע מה וכיצד – הנה כאשר מגיע ילד כזה ומתחילים ללמוד עמו עניין נעלה בתורה, מבלי לשאול אותו אם אמר "מודה אני", אם נטל ידיו, ואם בירך ברכת התורה – הרי זו שאלה אם מותר ללמוד עמו תורה!

(21) לך לך יב, ה.

(22) ירושלמי פאה פ"א ה"א. הובא בלקו"ת אחרי כו, ד.

(23) פתיחתא דאיכ"ר ב. וראה ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז.

(24) פ"ד ה"ג.

(25) ספ"ל ט.

(17) ראה זח"ב צב, א.

(18) ירמי' ד, כב.

(19) ד"ה באתי לגני ה'ש"ת ספ"ה (ס"ה מ' תש"י ס"ע 118).

(20) = כינוי לתושבי צפון-מזרח אר"ב.

וכאשר לומדים עמו תורה מבלי לסכם תחילה שעליו לדעת שלאחרי הלימוד צריך להתפלל מנחה, ולהתפלל מעריב, וליטול ידיו לאכילה – אזי מכניסים אותו רח"ל למעמד ומצב שעליו נאמר²⁶ "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי". ומי הוא האשם בכך – "ואשימם בראשיכם"²⁷, "ואשמם" חסר יו"ד, כדאיתא בספרי²⁸ שהאשמה תלויה בראשים, ובנדון דידן הרי זה המלמד, או הראשישיבה או הראשיתבתא שברשותו נמצאת כתה זו.

אלא מאי, הטענה של הראשישיבה היא, שלישיבה יש "משגיח" ו"מנהל", ויש בה חוקים וסדרים, כך שהבחור מגיע אליו לאחרי שכבר עבר כמה וכמה כיתות שבהם היו צריכים ללמדו כל העניינים הנ"ל – הנה אודות טענה זו יכול להתדיין עם שאר המלמדים וראשישיבה, מדוע שלחו אליו נער שאינו יודע אודות התחלת היהדות, ובמילא, אין לו מה לעשות עמו; אבל הנער עצמו – אינו אשם בכך!

הנער טוען ואומר למלמד או הראשישיבה: נשאר לי שעות ספורות בלבד בכל יום, שבהם היה ביכולתך לפעול שהנשמה שלי תהיה דבוקה בה' אלקים, שעל ידי זה "חיים כולכם היום"²⁹, ותמורת זה ניצלת את הזמן עבור עניינים שהם לחדד את המוח בלבד... עניינים אלו – ממשיך הנער בדברי טענתו – המלמד או הראשישיבה יש להם טעם בהם; אבל הנער עצמו – אינו יודע איזו תועלת תהיה לו מהם, בה בשעה שלאחרי שעת הלימוד עסוק הוא במשך כ"ג שעות המעתי'לעת בעניינים שמושכים אותו לצד השני, עניינים שמטמטמים את המוח והלב, כך שהתורה אינה יכולה לחדור בו, כיון שישנם באמצע כמה וכמה עניינים המפסיקים שאינם מניחים שיוכל להתקשר עם התורה.

ה. דובר לעיל – שהתוועדות הוא עניין של שמחה, ובכלל הסדר בחב"ד אינו עניין של אמירת מוסר³⁰, אלא עניין של חסידות, שזוהו עניין של קירוב. ובכל

(26) תהלים ג, טז. וראה הל' ת"ת שם.

(27) דברים א, יג.

(28) הובא בפרש"י עה"פ.

(29) ואתחנן ד, ד. וראה אבות דר"ג ספ"ד.

(30) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ו ס"ע 280. וש"נ.

אופן, כוונתי בכל האמור היא – לעורר את כל אלו שבידם לשנות את המצב, – אינני יודע אם צריכים להמתין עד שימסרו את הדברים בשמי; זהו עניין הפשוט שמופיע לא רק ב"שולחן-ערוך", אלא גם ב"קיצור שולחן-ערוך", ובכל ספר שיעיינו בו, כי, כל ספר מתחיל באות אל"ף, וידוע הביאור של רבינו הזקן³¹ בנוגע לציור אות אל"ף, שיש בה נקודה (יו"ד) מלמעלה ונקודה (יו"ד) מלמטה ושניהם מתחברים על ידי ו"ו המחבר – שהיו"ד שלמטה מורה על מציאותו של יהודי שהוא למטה, היו"ד שלמעלה מורה על הקב"ה שהוא למעלה, והוא ו"ו המחבר מורה על ההנהגה שמחברת את שני הקצוות, מן הקצה אל הקצה, היינו, שיהודי מתנהג באופן שמחבר אותו עם הקב"ה להיות "כולא חד". ולפעול עניין זה – הוא התפקיד לא רק של אלו שמלמדים בנגילדים (שזהו דבר הפשוט שהיה בכל המקומות ובכל הזמנים), ולא רק של אלו המלמדים בחדרים ותלמודי-תורה, ואפילו לא רק של אלו שמלמדים בשיבות קטנות, אלא גם של הרמ"ם בשיבות גדולות, ואפילו בכתות היותר גבוהות!

כבר עבר הזמן שהמלמדים וכו' מרמים את עצמם [כידוע פתגם אדמו"ר מהר"ש³²: את הקב"ה בודאי לא מרמים, וגם אנשים לא מרמים; מרמים רק את עצמם] לומר "אני את נפשי הצלתי": משלמים לי עבור כך וכך שעות, והנני ממלא בשלימות את מכסת השעות בלימוד עם התלמידים, ויותר מזה לא נדרש ממני!

מענה זה (שהוא ממלא את מכסת השעות) אינו שייך לדין עם בעל הטענה שטוען נגדו; הוא מתדיין עם ראובן, בה בשעה שמי שטוען נגדו הוא שמעון! ובנדון דידן, בעל הטענה הוא (לא הנהלת הישיבה שמשלמת לו עבור שעות הלימוד, אלא) התלמיד שהוריו שולחים אותו לישיבה מתוך תקווה שיחזור מהישיבה בתור "מציאות" של קדושה, ולא דבר קרוב, שכל פעולתו היא היפך התורה והמצוה רח"ל. ולכן, בכל מוסד ומוסד ובכל כתה וכתה, מבלי הבט על "תכנית הלימודים" – אם רוצים שיגדלו תלמידים שלא יקדיחו רח"ל תבשילם

(31) אגרות קודש אדמו"ר מהרי"צ ח"ב ע' תצא (נעתק ב"היום יום" ח אדר א).

(32) ראה סה"ש תש"א ע' 100. לעיל ע' 77. וש"נ.

בילקוטי הראובני (פ' דברים) וכתב שלכן נסמך בפסוק (מלאכי ג, כב) "זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי בחורב על כל ישראל חוקים ומשפטים הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא" שכן אליהו יפתור את הספיקות מתורת משה.

"ומתחבר עם ידידי אנ"ש ותלמידי התמימים"...

ידועה ההוראה לגבי ההתקשרות לרבי – ב'היום יום' כ"ד סיון "ההתקשרות האמיתית היא ע"י לימוד התורה... לומד המאמרי חסידות... קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי אנ"ש ותלמידי התמימים יחיו בלימודם ובהתוועדותם..."

ויש בנותן טעם להביא מ"ש הרב החיד"א ב'לב דוד' פרק יד אות ח ערך חברה: "אמרו רז"ל, אינו דומה מועטים העושים את המצוה, למרובים העושים את המצוה, כי היא מתעלית יותר הרבה בהשתתפו עם האחרים.. דכי היכי.. גמירי כל טונא דמדלי איניש אכתפיה, תלתא דטוענא היכא דמטעינו אחר, הוא הדין וקל וחומר בדברים האלוקיים שתעלה יותר ענין המצוה בהתאחד בה כמה בני אדם מכפי הערך לכל אחד."

עזרא ונחמיה ומה שביניהם

ב'לקוטי שיחות' כרך י"ד עמ' 370 מובא הפסוק "אכלו משמנים ושתו ממתקים" ככתוב בעזרא ומובא בשלחן ערוך. ומצויין עליכך בהערה:

פסוק הוא בנחמיה (ח, י). בבית יוסף ובשולחן ערוך אדמו"ר הזקן (אורח חיים סימן תקפג סעיף ד. וראה גם פירושי רש"י ביצה טו, ב ד"ה אכלו משמנים) כותב "וכן כתוב (בספר) עזרא – ע"פ מאמר-חז"ל (סנהדרין צג, סע"ב) ונחמיה כו' לא אקרי סיפרא על שמי" [=לא נקרא ספרו על שמו]. ולהעיר גם מבבא בתרא יד, ב (שלא נמנה נחמיה לספר בפני-עצמו).

אמנם לפועל בשיחותיו המוגהות של הרבי (ראה גם הנסמך במפתחות ללקו"ש איכ"ט כרך א' עמ' 167) נזכרים כמה עשרות פעמים פסוקים מספר נחמיה וכן ב'תורת מנחם' התוועדויות וצויין בפשטות לנחמיה.

והנה ידועים דברי החיד"א (חומת אנך – נחמיה)

"זוה כמה מאות שנים מאז, בהגלות נגלות הדפוס בעולם מדפ"ס ועולה ספר נחמיה לחוד".

ובספרו 'מראית העין' לסנהדרין צג, ג קובע הוא: "ולומר שהוא במקרה או בטעות לא הונח לנו, דידוע דהכל מן השמים בדקדוק גמור ובפרט בעניני קדושה כאלה". וממשיך החיד"א ומבאר עפ"י דברי מהר"י סרוק שהסיבה בגינה לא נקרא שמו של נחמיה על ספרו כבר נתקנה ע"י רבן גמליאל כשהעבירוהו מנשיאותו (ברכות כז, ב ואילך).

[וראה עוד ב'פתח עינים' (לחיד"א) סוף מסכת סנהדרין (מה שהמדפיסים שילבו מתוך קונטרס מלא האומ"ר הנדפס בסוף שו"ת חיים שאל של החיד"א דפוס ליוורנו); אהבת דוד (לחיד"א) דרוש ד' לשבת תשובה ד"ה ומכלל הדברים; ככר לאדן עמ' קצא – ליקוטים לסנהדרין שם]

ומסיק החיד"א: "ומדברי הש"ס נראה דהיה ראוי דכל הספר בין חלק שהיום נקרא עזרא בין חלק נחמיה הכל היה ראוי שייקרא ס' נחמיה. ולכן אף שנתקן הדקדוק [=הקפידא] שהיה על נחמיה אינו בדין שעתה "קרא הכל ס' נחמיה דכבר זכה עזרא ונקרא על שמו ואינו ראוי שלא יזכר עזרא ח"ו ולכן מן השמים עשו שיהי' הס' שני חלקים חלק אחד יהיה נקרא עזרא.. וחלק אחד ייקרא נחמיה.. ומיהו כיון דמעיקרא [=בתחילה] לא היה אלא ספר אחד ונקרא הכל ספר עזרא, הגם שאחרי-כך נחלק לשנים אינו נחשב כי אם אחד מכ"ד ספרים. ועזרא ונחמיה נחשבים ספר אחד ממנין כ"ד ספרי הנ"ך הקדושים".

ולאור דברים אלו יש לתרץ מה שהקשו על רבי עקיבא איגר בגליון הש"ס לסוכה יב, א. שם (בד"ה צאו) מצייין רש"י על פסוק בספר נחמיה "ספר עזרא". וצייין רעק"א עוד מספר מקומות מסוג זה, ומוסיף שבגמרא עצמה (סוכה לו, א) נאמר: "וכן בעזרא אומר צאו ההר".

[אגב: בש"ס ובתנ"ך מצויים למעלה מעשרים מקומות בהם רש"י צייין כנ"ל]

מדברי רעק"א נמצא שהספר באמת נקרא נחמיה, אך מכיון שדבריו היו דברי עזרא, אפשר לקרוא לספר שלו 'ספר עזרא' והקשו ע"ז שלכאורה הענין הוא פשוט השם 'נחמיה' נולד אחר מהדורת ונציה רפ"ח.

וברד"ק: כתר גומו - שלא היו עושים דבר אלא על פיו כאילו הוא היה עושה [וראה גם מפרשים (רא"ם, חזקוני ושם) עה"פ נשא ד, כו].

במה זכה אליהו הנביא?

פעמים רבות נקט הרבי בפשיטות, שבשעה שיבוא אליהו יברר כל הספיקות כפי הראשיתיות "תיקו" - תשבי יתרץ קושיות ואבעיות.

מקור ענין זה במשנה שבסוף מסכת עדיות: "אין אליהו בא לא לרחק ולא לקרב אלא לעשות שלום בעולם שנאמר הנני שולח לכם את אליהו הנביא וגו'". וכתב התוספות יום טוב: "ונראה לי דמהכא רגילין לומר דתיקו שאמרו בגמרא היא נוטריקון תשבי יתרץ קושיות ואבעיות [ובשיחות הרבי צויין אכן: "תויו"ט סוף מס' עדיות, של"ה תט, א. והיא ע"פ זח"ג כח, א. ועייג"כ ערוך השלום בערכו]."

היו ששללו ענין זה, כמו ר' אליהו בחור בספר 'התשבי' (ערך תיקו) שהביא ("יש דורשין אותו נוטריקון ראשי תיבות תשבי יתרץ קושיות ואבעיות") "והוא פירוש של הבל!"

וכן היעב"ץ ז"ל בספרו 'לחם שמים' (סוף עדיות) לא קיבל פירוש זה.

אמנם, החיד"א ב'מראית העין' (יבמות צו, א) כתב: "ונשאר בתיקו, שהוא ראשיתיות תשבי יתרץ קושיות ואבעיות, והגם כי הרב יעב"ץ ז"ל בספר לחם שמים סוף עדיות הלעיג על זה, לא ראה דבספר הקדוש גם כתב כן, גם הרמב"ם ז"ל בשני פרקים שלא נדפסו בהקדמתו לפירוש המשנה והמה בכתובים כתב כך."

אלא שהחיד"א עצמו ב'פתח עינים' (מנחות מה, הקשה: הלא אליהו היה שכיח במתיבתא דתנאים ואמוראים ועד אחרון גם בימי מר יוסף גאון (כמ"ש בתשובות רב שרירא גאון) ומדוע לא פתר את הספיקות "פשיט כל תיקו" שבתלמוד? ותירץ החיד"א: "אליהו יש לו כמה בחינות וכשהיה נגלה לרבותינו היה בבחינה אחת ובאותה הבחינה לא היה אפשר לו לפשוט התיקו שבש"ס אך כשיבוא לעתיד יהיה בכל בחינותיו אז פושט והולך הכל."

למה באמת זכה אליהו לכך? כתב המקובל רבי נתן שפירא [אודותיו ראה בלקוטי שיחות כרך טו"ב עמ' 517] בהגותו על ספר הגלגולים (פרק נב): "נראה לי שאליהו התשבי הוא יפרש קושיות

ואבעיות לעתיד, ואז יהיה שלום בין התלמידי חכמים, וזה שנאמר 'הנני נותן לו א"ת' שהוא ראשי תיבות אליהו תשבי, כדי 'בריתי' שהוא התורה, שהוא יעשה 'שלום' בין הת"ח שהם מרבים שלום בעולם. וזה זכה אליהו בשביל שאמר למשה, לימדתי רבינו הבעל ארמית קנאים פוגעים בו וכו', ומאחר שהיה מזכיר הלכה לרבו, ולכן יזכה לעתיד שהוא יהיה לפה למשה ויפרש כל התורה."

בזוהר - שצויין לו בשיחות הרבי - איתא שהתלמידים אמרו לרעיא מהימנא [שהוא נשמת משה רבינו ע"ה שנתגלה להם]: "תלמיד בקי שלך שיתרץ כל הקושיות מי הוא? כי מצינו 'הכל היא מונח עד שיבא אליהו' אמר להם, ודאי שכן הוא שהוא תלמיד חבר שעליו נאמר פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, כדמצינו באהרן 'הוא יהיה לך לפה' כן בנו שהוא פנחס זה אליהו יהיה לי לפה שהיא תורה שבעל-פה, כשם שהייתי בעולם הזה כבד פה וכבד לשון כן יעשה לי הקב"ה [לעתיד לבוא] כבד פה - בתורה שבעל-פה וכבד לשון בתורה שבכתב שלא יאמרו אלה שלא הכירוני אחר הוא [ולא משה] ואליהו הוא יהיה לי לפה, יבוא לתקן כל הספיקות ולפדותנו באותו זמן."

הואיל אותיות אליהו

ועוד באותו ענין: לפחות בשתי הזדמנויות (ש"פ דברים תשמ"ז - 'התוועדות תשמ"ז' כרך ד' עמ' 178; ש"פ דברים תשמ"ח - 'התוועדות תשמ"ח' כרך ד' עמ' 129) ציטט הרבי את דברי אביו הרב לוי יצחק זצ"ל בהערותיו למסכת כלים (תורת לוי יצחק עמ' שכה), על הפסוק "הואיל משה באר את התורה" ש"הואיל אותיות אליהו" [וביארם באופנים שונים].

ויש לציין, כי מקור ענין זה מופיע ב"אגרת הטיוול" להר"ר חיים אחי המהר"ל מפראג (חלק הדרוש אות ת): "אנו אומרים על כל קושיות הנשארות בלי תירוץ תיקו, ורצה לומר תשבי יתרץ קושיות ואבעיות. רמז לדבר (דברים א, ה) הואיל משה באר את התורה, הואיל אותיות אליהו, אמר משה מי שיש בשמו אותיות הוא"ל דהיינו אליהו, הוא יבאר לכם כל ספיקי התורה."

וכנראה הדברים קדומים עוד יותר - והובאו בשם הרמ"ע מפאנו בספרו עשרה מאמרות -

ברבים³³, שאז נעשה מעמד ומצב ד"תלמיד שגלה" ובמילא "מגלין רבו עמו"³⁴ - יש להשיג ולבחון אם התלמיד יודע אודות יסודי היהדות, ויתירה מזה - אם הוא יודע בפשטות בנוגע לפועל: דיני ברכת הנהנין, דיני הפסק בתפלה, דיני טלית קטן, דיני מוקצה בשבת, וכיוצא בזה כל פרטי הדינים שנתבארו בקיצור שולחן-ערוך, אשר, בעונותינו הרבים, הנה כאשר רק לומדים לקרוא ללא נקודות... מניחים הצדה את ה"קיצור שולחן-ערוך", כיון שזהו ספר שמיועד עבור "עמי הארצים"... ואילו הוא, לא מתאים לו ללמוד בספר שרמת הפלפולים שבו היא פחותה מזו שב"קצות החושן" או "כרתי ופלתי", או לכל-הפחות לתרץ קושיא של "שער המלך" וכיוצא בזה.

1. [...] ולכן... לכל לראש - הכרח גמור שבכל מוסדות חינוך ילמדו עיקרי היהדות עם כל הילדים, מן הקטן ביותר עד הגדול ביותר, וכאמור לעיל, שצריכים "לבנות" את הילדים באופן שמקשרים אותם עם הקב"ה "כדרך אכילתן" ו"כדרך הנאתן", ואח"כ לעשות מהם עניין של קדושה על ידי מצוות מעשיות, ורק אחר כך יכולים לעשות מהם "מציאות" - "מציאות" של יהודי שהוא עניין התורה ומצות.

וכמו כן בהכרח להנהיג במוסדות חינוך לימוד הלכה למעשה - לכל-הפחות על ידי התלמידים בעצמם - לימוד הלכות הנצרכות בחיי היום-יומיים (כפי שמבאר אדמו"ר האמצעי בהקדמתו לשולחן-ערוך בעניין לימוד השולחן-ערוך "לתועלת ידיעת דיני התורה, כפי המבואר בהלכות תלמוד-תורה"), שרובם הם בשו"ע "אורח-חיים", ומקצתם בשו"ע "יורה-דעה", ובמדה פחותה יותר בשו"ע "אבן-העזר" ו"חושן-משפט"; ולאחרי כן צריכים לבנות את התלמיד שיהיה לומד תורה ומחדש בתורה - שזוהו אופן הלימוד "לאפש" לה³⁵.

וכך, הנה בכתות הגבוהות שמקדישים את הזמן ללימוד שענינו להגדיל תורה ולהאדירה - יעמידו "פוסקים" בישראל, דהיינו, בעלי הוראה, שיודעים לפסוק הלכה בפשטות בלי חכמות...

33 ראה ברכות יז, רע"ב. סנהדרין קג, סע"א.

34 מכות י"ד, א.

35 זח"א יב, ב. הובא בתו"א מקץ לט, ד.

[...] הנה כאשר מחדירים אצל הילדים את ההכרה שמציאותו של יהודי אינה אלא אלקות, תורה ומצוות, והתורה משנה את טבעיות ומציאות העולם, כדאיתא בירושלמי³⁶ על הפסוק³⁷ "לא-ל גומר עלי" - אזי יכולים לילך מדריגה אחת קדימה וללמוד עימהם גמרא, ועד לפירוש היותר עמוק ב"גמרא", שקאי על פלפולה של תורה, ואז יכולים גם להגיע להגדיל תורה ולהאדירה, שיגדלו גאונים ומחדשי חידושים, לשם ולתפארת (לא בקו ההפכי רח"ל), שהתורה תהיה שמחה בהם והם יהיו שמחים בתורה.

2. כל האמור לעיל אינו עניין של "מוסר", ולא עניין של "דרשה", ואפילו לא עניין של "פלפול"... כוונתי היחידה היא - אולי יתבוננו בכל הנ"ל

וינהיגו בכל הכתות שבכל המוסדות לימוד של יהדות, ובוזה גופא - לא בעניינים מופשטים ("פארשפיצטע עניינים"), שבהם צריכים לפצל שיעור לשתיים, אלא לספר להם אודות העניין של השגחה פרטית, היינו, שהקב"ה משגיח עליו בכל פרט ופרט: בכל שעה ובכל רגע, גם בשעת אכילתו ושתייתו - עומד הקב"ה ומביט ובוחר מעשיו והנהגתו, וכיוצא בזה, ואם רצונו הצלחה ברוחניות, או אפילו בגשמיות - יש לו "צינור" אחד ויחיד: להתקשר עם הקב"ה, וכיצד מתקשרים עם הקב"ה - כאשר על כל צעד ושעל ישאל את עצמו: מה כתוב בשולחן-ערוך או קיצור שולחן-ערוך, כיצד עלי להתנהג, האם עלי לעשות באופן כך או באופן כך. ולאחרי כן יכולים ללמוד עימהם תורה, ולימוד התורה יהיה בהצלחה, ויעמידו "דור ישרים יבורך"³⁸ - "ושננתם לבניך אלו התלמידים"³⁹.

וכאשר נצא לקבל פני משיח - נלך "בנערינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁴⁰, וכל מלמד יוכל לומר: "ראו גידולים שגידלת".

1) קטעים מהתוועדות יו"ד שבט ה'תשט"ו.

תורת מנחם כרך יג, עמ' 227-239)

36 כתובות פ"א ה"ב. ו"ש"נ.

37 תהלים נז, ג.

38 שם קיב, ב.

39 ואתחנן ו, ז ובספרי ופרש"י עה"פ.

40 בא יו"ד, ט.

ע"פ הספר 'הלכות ומנהגי חב"ד'

עבודת ה' בדרך של גאולה

הגאולה – חלק מעבודת ה'

...בראשי תיבות ד"אלול" מרומזת כללות העבודה בג' הקוין תורה עבודה (תפלה) וגמילות חסדים, שעליהם "העולם עומד" ו"העולם קיים", וכן עניין התשובה – היסוד וההקדמה לכל ענייני העבודה.

זאת ועוד:

"אלול" ראשי תיבות "אשירה לה' ויאמרו לאמר" (או "לה' ויאמרו לאמר אשירה") – שירת הים, אשר בשירה זו נרמזת גם השירה דלעתיד לבוא, "שיר חדש", כמאמר רז"ל "אז ישיר, שר לא נאמר אלא ישיר", לשון עתיד.

ונמצא, שבראשי תיבות דאלול מרומז (בהוספה על תורה, עבודה, גמילות חסדים ותשובה) גם עניין הגאולה – תכלית השלימות דכל מעשינו ועבודתנו בתורה עבודה גמילות חסדים ותשובה.

ויש להוסיף, שעניין הגאולה הוא (לא רק תכלית השלימות דמעשינו ועבודתנו, אלא) גם חלק מהעבודה עצמה:

לכל לראש – האמונה בביאת המשיח והציפייה לבואו, אשר עניין זה הוא מיסודי הדת, וכפסק דין הרמב"ם: "כל מי שאינו מאמין בו (במלך המשיח) או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר ("שכל הספרים מלאים בדבר זה") אלא בתורה ובמשה רבינו כו'.

כולל – הבקשה והתביעה והצעקה כו' שיבוא משיח צדקנו תיכף ומיד, כפי שמבקשים בתפלת העמידה ג' פעמים בכל יום (כולל – שבתות וימים טובים): "ותחזינה עינינו בשוכך לציון", ובתפלת י"ח ברכות . . . מקדימים: "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח . . . כי לישועתך קיוונו כל היום", אשר עלידי זה מקרבים וממהרים את ביאת משיח צדקנו (כמדובר כמה פעמים בארוכה).

בעבודת ה' מתוך "גאולה" מתבטלות כל ההפרעות

ועוד וגם זה עיקר:

כדי שהעבודה בכל ענייני התורה ומצוותיה תהיה כדבעי – צריך להיות האדם העובד במצב של גאולה, היינו, גאולה מכל עניינים המבלבלים כו', על דרך מאמר רבותינו ז"ל "לא ניתנה התורה כו' אלא לאוכלי המן", שלא היו להם בלבלולים מענייני העולם, מכיוון ש"אכילתם" (כולל גם כל שאר צרכיהם) הייתה מן המוכן, "לחם מן השמים", שאין בו פסולת כו' (ועל דרך זה "שמלתך לא בלתה מעליך" – מכיוון ש"ענני הכבוד היו שפין בכסותם ומגהצים אותם").

ולכן כאשר יהודי יודע וחושב ומתבונן כו' שמצב הגלות אינו אלא ל"רגע קטן" בלבד, ותיכף ומיד ממש תבוא הגאולה האמיתית והשלימה – הרי כל ההעלמות וההסתרים דחשכת הגלות אינם מפריעים לו לעבוד עבודתו מתוך שמחה וטוב לבב (להיותם דבר זמני בלבד, ודוגמתו בהלכה – שינוי החזור לכרייתו לאו שמהי שינוי) ובמילא, יכולה להיות עבודתו באופן של גאולה, מעין ודוגמת הגאולה העתידה, ועל דרך "עולמך תראה בחיך".

(מהתוועדות ש"פ ראה תשמ"ו, התוועדות תשמ"ו ח"ד עמ' 297 בלתי מוגה)

למה בחר הרבי לסיים את מסכת 'כתובות'

מדוע אליהו הביא זוקא פותר ספיקות בהלכה? התקנת פרה אדומה העשירית • צוואת הרמב"ן לכבד חכמים ועשירים • האומנם חורבן ירושלים מהווה שמחה? • עזרא ונחמיה והחלוקה שביניהם • הצורך להתחבר לאנ"ש והתמימים כדי להתחבר לרבי

של ארץ-ישראל!

"יעשה המלך המשיח" – עפ"י הוראתו והדרכתו

ברמב"ם הלכות פרה אדומה סוף פרק ג' נאמר: "ותשע פרות אדומות... ראשונה עשה משה רבינו... והעשירית יעשה המלך המשיח מהרה יגלה אמון-כני-הירצון". ומסביר הרבי (לקוטי שיחות' כרך כח עמ' 131 הערה 2), שכשם ש"עשה משה רבינו" פירוש הדברים שהוא כ"רבינו" הורה וציווה, ולפועל ביצע זאת אלעזר הכהן – כך "יעשה המלך המשיח", שיתן את ההוראה אך הביצוע בפועל יהיה עלידי כהן.

[וכבר הבאתי סימוכין לכך ראה בגיליון תתקעו (ש"פ שמיני תשמ"ג) עמ' 9 מגמרא ומ'כסף משנה] ויש לציין שכן הוא גם בפשוטו-של-מקרא, כמפורש בפרשת וישב לט, כב: "זאת כל אשר עושים שם הוא היה עושה". ובפירוש רש"י: "כתרגומו במימרה הוה מתעביד" – כלומר: דאין לפרש כפשוטו שהיה עושה מלאכה שעליהם לעשות, דהא כתיב "כל אשר עושים", משמע עושים ממש ('דברי דוד').

ובפירוש הרס"ג: הוא היה עושה – "הוא היה המדריכם". ובראב"ע (בפי' הב' – "והקרוב אלי"): "כאילו היה הוא העושה, כי פקיד היה עליהם".

בהתוועדות יו"ד שבט תשל"ו ערך הרבי 'סיום' על מסכת כתובות (אשר הוגה לימים ונדפס ב'לקוטי שיחות' כרך ח"י עמ' 399 ואילך). השיחה נאמרה בקשר עם נסיעת השלוחים לארץ-הקודש, ראה שיחות-קודש תשל"ו כרך א', עמ' 445; ושם עמ' 471, כשהרבי מדגיש זאת במפורש: "מתאים לכל עניינים האמורים סיום מסכת העוסקת בחיבות ארצנו-הקדושה, וגודל הענין שבעליה לארץ-הקודש".

ויש להצביע על מקור מעניין בשייכות לפסוק (דברים א, ח): "באו ורשו את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולזרעם אחריהם" – איתא בספר 'אמרי פינחס' (שער התורה אות יו"ד): אמר בשם המגיד ממעזריטש ז"ל דהנה בתורה נברא העולם, וכל מקום [בעולם] יש לו חלק ושייכות בתורה, וכשרצו לכבוש ארץ ישראל, עסקו באותו משא ומתן והלכה השייך לאותו מקום, ועל ידי זה כבשוהו. וזהו שכתוב גבי עי' וילן יהושע בתוך העמק" (יהושע ח, ט) ודרשו חז"ל (מגילה ג, ב) בעמקה של הלכה, דעסקו באותה הלכה ששייך לעי...". (וראה גם בספר 'ערבי נחל' פרשת שמות דרוש ב').

ולפי זה מוכן היטב, שמכיון שמטרת שיגור השלוחים הוא 'כיבוש' הארץ (ברוחניות), הקדים הרבי את סיום מסכת כתובות העוסקת בשבחה